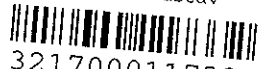

Divadelní ústav

321700011733

Fjođor Michajlovič Dostojevskij

I d i o t

Drama o dvou dílech

Přeložil a zdramatizoval Ota Ševčík

O s o b y

Lev Nikolajevič Myškin *Myškin*
Parfjen Rogožin
Lebeděv
Generál Jpančin
Jelizaveta Prokofjevna, jeho žena
Alexandra
Adelaida jejich dcery
Aglája
Generál Ivolgin
Nina Alexandrovna, jeho žena
Gavrila Ardalionovič, jeho syn
Varja, jeho dcera
Fjodor, sluha u Jpančinů
Nastasja Filipovna
Darja Alěxejevna, její společnice
Kněžna Bělokonská
Ivan Petrovič
Hodnostář
Afanasij Ivanovič Tockij
Káta, služebná
Opilý voják

1. obraz

Nádraží

Atmosféra nádraží, projíždí vlak. Na lavici Rogožin, za ním Lebeděv. Do haly pomalu vchází Myškin. Dítě zapláče, Myškin jde k němu, dělá zvířátko, dítě se směje a hopká za Myškinem. Pak přepadne Myškina podnapilý voják.

Voják Milostpane, prodám křížek - z pravého stříbra. Je po matce. Dám ho lacino. Za dvacet kopejek.

/Myškin vybalí peníze a dá je vojákově, ale voják mluví dál/

Ať ti slouží ke štěstí.

/Myškin se usadí na lavici/

Rogožin Zebe.

Myškin Moc. Už jsem odvykl.

Rogožin Jedete z ciziny?

Myškin Ano, ze Švýcarska.

Rogožin Podívejme, ze Švýcarska!

Myškin Vracím se po čtyřech letech léčení. - a teď je mi, jako by to byla věčnost.

Rogožin Jste ještě... bledý! Co vám bylo, smím-li se ptát?

Myškin Nervy. Tady se tomu říká "svatá nemoc". Časté záchvaty ze mne udělaly málem idiota.

Rogožin A uzdravili vás?

Myškin Zlepšilo se to.

- Lebeděv Ale stálo to řádu peněz, co?
- Myškin Dobrý den.
- Lebeděv Jsou to vyřídění.
- Myškin Ne, ne. Pan doktor Schneider mě poslední dva roky živil a ještě mi dal peníze na cestu.
- Lebeděv Ale, tomu nevěřím...
- Myškin Je to svatá pravda. Před dvěma léty zemřel můj pěstoun pan Pavliščev a jediná moje příbuzná, paní generálová Jevančinová, mi zatím na můj dopis neodpověděla. /S pohledem na Lebeděva/ Vám je to k smíchu?
- Lebeděv Jeden zemře, druhá neodpoví. /Pohled na uzlík/ S tímhle jste přijel?
- Myškin Ano.
- Lebeděv A kam máte namířeno?
- Myškin Ještě nevím.
- Rogožin Ještě jste se nerozhodl.
/Oba se smějí/
- Lebeděv Snad se nedivíte, že vám Jevančinová neodpověděla.
- Myškin Ne, čekal jsem to. Jsme jen velmi vzdálení příbuzní.
- Lebeděv Znáám generálovu. A s kým mám tu čest, prosím?
- Myškin Kníže Lev Nikolajevič Myškin.
- Lebeděv Myškin? Neznám, pěkně prosím.
- Myškin Jsem asi poslední z toho rodu. Ani nevím, jak se mezi Myškiny octla paní generálová Jevančinová.

- Rogožin A to jste tam, kníže, u toho doktora ve Švýcarsku také študoval?
- Myškin Ano.
- Rogožin To já jsem nikdy nic neštudoval. A Rogožinovy znáte?
- Myškin Ne, neznám. Tady v Rusku znám málokoho. Vy jste Rogožin?
- Rogožin Ano, já jsem Rogožin. Parfjen Rogožin.
- Lebeděv Parfjen! Syn Semjona Rogožina, který před dvěma měsíci zanechal dva a půl miliónu rublů v hotovosti? Dej mu pánbůh věčnou slávu!
- Rogožin Ano, syn, kníže, syn. A vracím se skoro bos.
- Lebeděv Ale miliónek mu spadne do klína. Přinejmenším miliónek! Můj ty smutku!
- Rogožin Stejně nedostaneš ani rublík, i kdybys přede mnou tancoval.
- Lebeděv Budu, budu tancovat. Ženu a děti opustím a budu ti tancovat.
- Rogožin Táhni! /Myškinovi/ Utekl jsem před otcem do Psкова. Byl by mě na místě zabil.
- Myškin Rozhněval jste ho?
- Rogožin Ano. Zlákal mne hřích.
- Lebeděv Nastasja Filipovna Earaškinová, stýká se s Tockým; statkář - bohatý - důvěrný přítel generála Japončina...
- Rogožin Kuš! Když jsem ji loni viděl poprvé, jako by mnou projel blesk. Celou noc jsem nespál. Ráno mi otec dal dva cenné papíry, každý po pěti tisících "Jdi a prodej je, budu tu čekat". Papíry jsem prodal, ale domů jsem nešel. Koupil jsem náušnice. Briliant-

tové! Ještě visím zlatníkovi čtyři sta! Ten je taky doručil! Řekla prý jen: "děkuji". Pak jsem se vrátil domů. Otec mě zavřel na půdě a hodinu mě bil! "Tohle je jen příprava", povídá "teď zajdu k té ženštině, ty peníze musím dostat zpátky! Večer se s tebou přijdu ještě rozloučit!"

Lebeděv Nebožtík by byl zabil nejen pro deset tisíc, ale i pro deset rublů...

Rogožin Tak jsem ujel do Pskova. Tam jsem se válel opilý po hospodách, v horečce jsem klopýtal ulicemi a ke všemu mě pokousali psi. Sotva jsem se z toho vylízal.

Lebeděv Ale teď si, panečku, Nastasja ty náušnice vynahradí! Teď dostane odškodněníčko. Tocký, ten statkář, se jí ujal jako děcka, vychoval ji a platil, ona zatím dospěla, víme, a teď se jí nemůže zbavit. Nepustí ho. Tocký má zálsusk na nejstarší Jpančinovu dceru Alexandru, ale Filipovna nedovolí, a vzít si ho taky nechce. Je to dáma, dáma, pěkně prosím. Leccos se povídá o ní a o Tockém, ale dokázat se nic nedá.

Rogožin Jestli ještě jednou cekneš o Nastasje Filipovně, tak ti nařežu jak psovi, i když máš styky.

Lebeděv Nařež, nařež, aspoň si mě připoutáš.

/Hvízdání vlaku/

Rogožin Už pojedeme. Nevím, proč jsem si tě oblíbil, kníže. Přijď ke mně. Obleču tě do kožíšku a do fráčku a pojedeme k Nastasje Filipovně, chceš?

Myškin Přijdu velmi rád a děkuji, že jste si mě oblíbil.

Rogožin A co ženské, máš rád?

Myškin Ne... ne... vždyť jsem... kvůli té své nemoci, co mám od narození, vůbec ženy neznám.

Rogožin Jako ten prostáček boží, kníže. Takové lidi má pánbůh rád! /Lebeděvovi/ A ty maž za mnou, vráno!

2. obraz

Předpokoj u JAPANČINŮ.

Myškin Dobrý den.

Fjodor Dobrý den. Směl bych se zeptat, nejdete-li prosit pana generála o výpomoc?

Myškin Ne, ne, jsem kníže Myškin, příbuzný paní generálové a přicházím v záležitosti...

Fjodor Na to se, prosím, neptám. Mou povinností je vás ohlásit a to bez tajemníka, pana Ivolgina, nemohu. Počkejte v přijímacím pokoji, prosím, a uzlík nechte tady.

Myškin Dovolíte-li, počkal bych raději zde s vámi. Proč tam mám sedět sám?

Fjodor To se nesluší. Nechcete si odložit?

Myškin Rád. Je tu teplo. Co je nového v Petrohradě?

Fjodor Ani nevím. Hodně se povídá o soudech.

Myškin Zrušili tady trest smrti?

Fjodor A tam - popravují?

Myškin Ano, viděl jsem to ve Francii. Stínají hlavu.

Fjodor A je přitom hodně křiku?

Myškin Kdepak. To trvá chvíličku. Položí člověka na stroj a hned sjeđe nůž...

Fjodor Ještě že se netrápí...

Myškin Největší bolest nepochází od rány, ale z vědomí, že už za hodinu, za deset minut, za hodinu, za

vteřinu nejsi člověkem. Ta jistota je nejhorší. O tom už mluvil Kristus. Ne, takhle se nesmí jednat s člověkem.

/Gaňa přichází v kožichu a s aktovkou/

Fjodor Dovolíte-li, Gavriľo Ardalionoviči, kníže Myškin. Je příbuzný naší paní a přijel z ciziny, s ranečkem v ruce. /Dále šeptá do ucha/

Gaňa Kníže Myškin? Nepsal jste před rokem dopis ze Švýcar?

Myškin Ano.

Gaňa Tak to vás tady znají. Hned vás ohlásím.

3. obraz

Generálova pracovna.

Gaňa Kníže Lev Nikolajevič Myškin.

Jepančín Čím vám mohu sloužit?

Myškin Rád bych se s vámi seznámil.

Jepančín Mám bohužel málo času.

Myškin Chápu. To, že vaše paní pochází z našeho rodu, ještě není důvod k bližšímu seznámení.

Jepančín No tak vidíte. /S pohledem na boty/ Smím se zeptat, kde bydlíte?

Myškin Ještě nikde. Ubytování si mohu najít i večer. Mám všehovšudy malý uzlík.

Jepančín Myslel jsem, že chcete...

- Myškin To by bylo možné jen na vaše pozvání. Ale nezůstal bych ani v tom případě. Chtěl jsem vás opravdu jen vidět. Odpusťte, že jsem obtěžoval. Sbohem.
- Jepančín Kníže!
- Myškin Prosím?
- Jepančín Jestli jste opravdu takový, možná že bude Jelizavetu Prokofjevnu její jmenovec zajímat.
- Myškin Opravdu jsem nepřišel obtěžovat, ani žádat o výpomoc. Chtěl jsem se jen seznámit. Rád se stýkám s dobrými lidmi.
- Jepančín Posadte se. Jaké máte plány?
- Myškin Přesně nevím. Chtěl bych pracovat.
- Jepančín Už dlouho nemáte rodiče?
- Myškin Přes dvacet let. Strávil jsem většinu života na vesnici, protože jsem byl nemocný. Časté záchvaty ze mne udělaly málem idiota.
- Jepančín V Rusku nemáte nikoho?
- Myškin Nikoho... Ale doufám, dostal jsem dopis od nějakého pana Salazkina.
- Jepančín Brání vám vaše nemoc, abyste přijal místo v úřadě? Pochopitelně nikterak namáhavě?
- Myškin Jistěže ne.
- Jepančín Umíte psát bez chyb?
- Myškin Umím psát správně.
- Jepančín A rukopis?
- Myškin Snad mám právě ke krasopisu nadání. Přejete-li si, napíšu něco na zkoušku.

Jepančín Výborně! Gaňo, dejte knížeti papír!

Gaňa Posaďte se sem.

Myškin Když tedy dovolíte.

/Gaňa vyndá z aktovky velkou fo-
tografii/

Jepančín Co je to?

Gaňa Nastasja Filipovna.

Jepančín To ti sama dala?

Gaňa Ano. Když jsem jí byl blahopřát k narozeninám. Nezapomněl jste, prosím, že máte její večírek poctít svou přítomností?

Jepančín Oyšemže ne. Musíme ještě připravit dárek, Gaňo, ať to tedy víš předem, slíbila Tockému i mně, že právě na tom večírku oznámí své rozhodnutí.

Gaňa Opravdu to slíbila?

Jepančín Ovšem.

Gaňa Ale stejně budu mít poslední slovo já.

Jepančín Snad nejsi malicherný, příteli. Co tomu říkají doma?

Gaňa Matka pláče, sestra štěká. Nechtějí Nastasju Filipovnu do rodiny.

Jepančín Já to nechápu. Copak je to taková hanba, že žila nějaký čas s Tockým?

Myškin Tak tohle je Nastasja Filipovna?

Jepančín Cože, vy ji znáte?

Myškin Vyprávěl mi o ní na zastávce Rogožin. Otec ho kvůli ní skoro zabil. A teď dědí dva a půl miliónu.

- Gaňa Co myslíte, kníže, je Rogožin seriózní člověk?
- Myškin Nevím, ale zdálo se mi, že je posedlý jakousi chorobnou vášní.
- Gaňa To nám může velmi zkřížit plány.
- Jepančín /křičí/ Ty si ji prostě vezmeš a hotovo! Bez ohledu na to, co kčmu vlezte do hlavy! Ne, abys jí dnes večer odporoval, rozumíš! Co se šklebíš? Jde o sedmdesát pět tisíc, které už máš skoro v kapse. Jestli ji nechceš, tak to řekni rovnou! Tak chceš, nebo nechceš?
- Gaňa Chci.
- Jepančín No proto! /Myškinovi/ Tak se pochlubte, kníže; to je písmo! Překrásné! Vy jste umělec! Podívej se, Gano... ále, s tím není řeč!
- /Gaňa rychle něco píše/
- "Bohobojný opat Pafnutij se vlastní rukou podepsal".
- Myškin Žil ve čtrnáctém století. Měli překrásné písmo, tihle metropolitě.
- Jepančín Se zaměstnáním si už nedělejte starosti, kníže. Dostanete asi pětadvacet rublů měsíčně. Tady máte zatím pětadvacet rublů pro začátek. Později se vyrovnáme. A teď dál. Rodina Gavriily Ardalionoviče pronajímá pokoje. Určitě vás tam přijmou. Co tomu říkáte, Gano?
- Gaňa Výborně, maminka bude mít radost. Pronajala teprve jeden pokoj.
- Jepančín Tak co, kníže, spokojen?
- Myškin Jste na mne velmi hodný.
- Jepančín Půjdu vás sám ohlásit své paní.

/Odchází, Myškin si prohlíží fotografie/

Myškin Zajímavý obličej. Ta žena vypadá vesele a přece nesmírně trpěla. Je to hrdá tvář. Ale nevím, jestli je dobrá.

Gaňa Oženil byste se s takovou?

Myškin Nemohu se ženit, nejsem zdrav.

Gaňa A Rogožin by si ji vzal, co myslíte?

Myškin Třeba hned zítra. Ale možná že by ji pak za týden zabil.

/Gaňa sebou trhne/

Co je vám?

Gaňa Mám k vám ohromnou prosbu. Potřeboval bych mluvit s nejmladší dcerou pana generála, Aglájou. A nechci tam jít bez pozvání. Dejte jí tenhle lístek, ale aby to nikdo neviděl, chápete?

Myškin Milé mi to zrovna není.

Gaňa Kníže, prosím vás. Pro mne je to zoufale nutné.

Myškin Snad jí to tedy odevzdám.

Gaňa Dopis není zalepen.

Myškin Nebudu ho číst.

/Vejde Jegančin s manželkou/

Jegančin Tady prosím, doporučuji vaši přízvi posledního z rodu Myškinů. Mne omluvte, prosím, spěchám.

Jegančinová Víme, kam spěcháte...

Jegančin Spěchám, miláčku, velmi spěchám. Opozdil jsem se.

/Vejde Adelaida/

Adelaido, řekni sestřím, ať si přinesou památníky. Kníže do nich něco napíše. Má nádherný rukopis.

"Opat Pafnutij se vlastní rukou podepsal". Au revoir! /Něco šeptá Jelizavetě/

Jepančinová Jaký Pafnutij? Posadte se, kníže. Sem, ať na vás dobře vidím. Tak jaký to byl opat?

/Vejdou tři dcery/

Myškin Byl představeným poustevny na Volze. Viděl jsem jeho podpis a tak se mi jeho písmo líbilo, že jsem si ho nacvičil.

Jepančinová /dcerám/ Mluví docela pěkně.

/Vejde Aglája/

Aglájo, pamatuj si, Pafnutij. - Já všecko zapomenou. Kde jsme to přestali? Aha: vázali vám při jídle ubrousek?

Myškin Dříve, asi do sedmi let. Teď si ho obvykle dávám na kolena.

Jepančinová Nemáte hlad?

Myškin Ach ano. Velmi děkuji.

Jepančinová Aglájo, ať Fjodor přinese čaj a pro Adelaidu stojan.

/Aglája odběhne/

Řekněte nám ještě něco, cokoliv. Třeba jaký byl váš první dojem ve Švýcarsku.

Myškin Velmi silný.

/Aglája se vrací/

Po únavné cestě německými městy a vysílený záchvaty jsem upadl skoro do bezvědomí a náhle mne, na náměstí v Basileji, probudilo hýkání osla. Jako by se mi najednou v hlavě vyjasnilo.

/Smích děvčat/

Jepančinová Co je na tom? Některá se zblázní i do osla. Známe

to z bájesloví. Nehněvejte se, kníže, nejsou v jádru zlé.

Myškin Proč bych se hněval? Ale přece se přimlouvám za osla. Je to dobrý pomocník.

Jepančinová A vy jste také dobrý, kníže?

/Smích/

Promiňte, to nebyla narážka.

Fjodor Čaj, prosím.

Adelaida Najděte mi, kníže, námět k obrazu.

Myškin V tom já se nevyznám. Řekl bych, že stačí podívat se a malovat.

Adelaida Ale já se neumím podívat.

Jepančinová Co je to za řeč? Copak nemáš oči? Povídejte nám, kníže, nač jste se v cizině díval?

Myškin Nevím, jestli jsem se tam naučil dívat, ale vím, že jsem tam byl neustále šťastný.

Aglája Šťastný? Vy dovedete být šťastný? Poučte nás přece.

/Smích/

Myškin O tom je velmi těžké vyprávět. Když jsem se začal uzdravovat, tak jsem napřed jen nepociťoval nudu a později jsem si už uvědomoval, že je mi drahý každý den, čím dál víc. Později mě to pořád někam táhlo. Až za tu čáru, kde se stýká nebe se zemí. Tam jsem chtěl najít rozluštění všeho a spatřit nový život. Intenzívnější, než je ten náš. O mnohém jsem sníval. A také mne napadlo, že lze velký život prožít i ve vězení.

Aglája Tuhle myšlenku jsem četla už v čítance.

Myškin Mě na ni přivedl jeden pacient doktora Schneidra. Byl odsouzen k smrti a v poslední chvíli omilost-

něn. Velmi rád jsem ho poslouchal. Vyprávěl mi například, že mu posledních pět minut života připadalo jako obrovské bohatství. Rozděлил si je na tři díly: první dvě minuty si určil na rozloučení s přáteli, dvě minuty na přemýšlení o sobě, kdy si chtěl ujasnit, jak je to vlastně možné, že teď ještě je a za tři minuty z něho bude něco, kdosi nebo cosi a kdo tedy a kde. Potom se chtěl ještě rozhlédnout kolem sebe. Vzpomněl si, že nemohl odtrhnout oči od střechy kostela, od níž se odrážely paprsky slunce. Zdálo se mu, že jsou jeho novým světem. A že s nimi za několik okamžiků splyne.

- Aglája Domluvil jste?
- Myškin Ano.
- Aglája Proč jste nám to všechno vyprávěl?
- Myškin Vzpomněl jsem si na to.
- Alexandra Chtěl jste nám asi dokázat, že nemáte podceňovat ani vteřinu, protože může být někdy dražší než poklad. Ale jak to dopadlo s vaším přítelem? Jemu přece darovali ten "nekonečný život". Jak s tím bohatstvím naložil? Vážil si každé chvílky?
- Myškin Ó ne. Vůbec tak nežil. A mnoho chvil promarnil.
- Alexandra Tak vidíte. Z toho plyne, že nemůžeme odvažovat chvílky na vážkách. Bůhví proč, ale nemůžeme.
- Myškin Ano, ale přece tomu nemohu věřit.
- Aglája Věříte, že budete žít rozumněji?
- Myškin Ano, věřím.
- Aglája /s posměchem/ Jste skromný!!
- Myškin Nezlobte se, že jsem vás poučoval. Vím přece, že jsem žil méně než ostatní. A méně rozumím životu.

- Aglája Škoda, že jste neviděl popravu, kníže.
- Myškin Já jsem viděl popravu.
- Aglája Tak jak můžete říci, že jste byl šťastný?
- Adelaida Kde jste ji viděl?
- Myškin Ve Francii, s profesorem Schneidrem.
- Aglája Bylo to hodně poučné?
- Adelaida Vyprávějte o popravě.
- Myškin Když jste mne požádala o námět k obrazu, chtěl jsem vám poradit, abyste namalovala tvář odsouzence minutu před smrtí.
- Adelaida Proč?
- Myškin Je to otřesné a lidé by to měli znát. Když jsem ji viděl, zdálo se mi, že jsem všechno pochopil.
- Alexandra Ale to je všechno strašně smutné. Vyprávějte nám, jak jste se poprvé zamiloval.
- Jepančinová To je ale hloupé. Nezlobte se na ně, kníže, že si vás dobírají. Opravdu to tak nemyslí. Zním je.
- Myškin Já je také znám.
- Adelaida Jak to?
- Myškin Po nemoci jako bych se znovu narodil. Umím se dívat a velmi pozorně čtu v lidských tvářích.
- Adelaida A co jste vyčetl z našich?
- Jepančinová Neposmívejte se! Kníže je možná chytřejší než vy všechny dohromady!
- Myškin To jistě ne. Ale budiž, řeknu vám to. Vy, Adelaido

Ivanovno, máte šťastnou tvář. Veselou a nenuse-
nou. Ale dovedete zavčas poznat lidské srdce.
Vy, Alexandro Ivánovno, máte rovněž krásnou a
milou tvář. Ale něco vás trápí. A z vašeho obli-
čeje, Lizaveto Prokofjevno, se už nedomnívám,
ale vím určitě, že jste naprosté dítě, ve všem,
v dobrém i zlém. Zlobíte se na mne, že vám to
říkám? Možná, protože nevíte, jak mám děti rád.

- Jepančinová Teď jsme si ho vyzkoušely, slečny, jak si gene-
rál přál. Přitom dopadl on sám nejhůř. To, co
jste vyčetl z mého obličeje, je čistá pravda.
Domnívám se, že se vaše povaha naprosto shoduje
s mou. Jsme jako dvě kapky vody. Jenže vy jste
muž a já jsem žena a nebyla jsem ve Švýcarsku.
To je celý rozdíl.
- Adelaida Poslyšte, neřekl jste nic o Agláje.
- Myškin Teď ještě nemohu. Snad později.
- Jepančinová Což si nezaslouží pozornost?
- Myškin Ó ano, zaslouží. Jste taková krasavice, Aglájo
Ivánovno, že se na vás člověk bojí podívat.
- Jepančinová A co povaha?
- Myškin Krásu lze těžko soudit. Krása je hádanka. Je
téměř tak krásná jako Nastasja Filipovna, ačko-
liv se jí vůbec nepodobá.
- Jepančinová Jako kdo-o-o? Jako Nastasja Filipovna? Kde jste
ji viděl?
- Myškin Před chvílí přinesl Gavriila Ardalionovič generá-
lu Jepančinovi její fotografii.
- Jepančinová Cože, on má její fotografii? A má ji u sebe?
Chci ji vidět! Milý kníže, zajděte do pracovny,
ať vám ji půjčí!
- Myškin Prosím, milerád. /Odejde/
- Adelaida Je hodný, ale prostoduchý.

Alexandra Ano, až příliš.

Aglája S našimi tvářemi se ale hezky vykroutil.

Jepančinová Tak dost. Jste mnohem směšnější než on. Je prostý, ale vyzná se. Ovšem v ušlechtilějším slova smyslu. Docela jako já.

/Vejde Myškin/

Ukažte. Ano, je krásná. Tak vy se obdivujete takové kráse, kníže?

Myškin Ano. V té tváři je mnoho - utrpení.

Jepančinová Nejspíš blouzníte. /Hodí fotografii na stůl. Zazvoní/

Adelaida Taková krása je síla.

/Fjodor vejde/

Jepančinová Pošlete sem Gavrilu Ardalionoviče!

Fjodor Ano, prosím. /Odejde/

Jepančinová Máme tu teď samé tajnosti, kníže. Začínají tu nějaké námluvy, které se mně vůbec nezdaří.

Alexandra Co to mluvíte, mamá?

Jepančinová Možná že se týkají i tebe. Tyto věci potřebují naprostou upřímnost, milá dcerko. Srdce je to hlavní. Všechno ostatní je nesmysl.

/Vejde Gaňa/

Podívejme se, další kandidát na ženění.

/Gaňa se ukloní/

Dobrý den. Hodláte uzavřít sňatek?

Gaňa Sňatek?... Jak to?... Jaký sňatek?

Jepančinová Ptám se vás, jestli se hodláte ženit.

- Gaňa N - ne... Já ne. /S pohledem na Agláju/
- Jepančinová Ne? Řekl jste ne? Co máme dnes, středu?
- Aglája Zdá se, mamá.
- Jepančinová Nikdy nevědí, který je den. Tak ode dneška si budu pamatovat, že jste ve středu, v devět dopoledne, řekl ne. Sbohem, děti, už musím jet na poradu s kněžnou Bělokonskou a nejsem oblečena. Sbohem, kníže, choď sem často. Pánbůh tě sem jistě přivedl kvůli mně. Alexandro, pojď se mnou, děvče. /Gaňovi/ Odneste si svou podobiznu.
- /Odcházejí/
- Adelaida Na shledanou, kníže, já také odcházím.
- Gaňa Chcete-li se u nás ubytovat, Lve Nikolajeviči, půjdete spolu domů, obléknu se. /Gaňa odejde s podobiznou/
- Aglája Počkejte, kníže, napište mi něco do památníku. Hned si ho přinesu.
- Myškin Aglájo Ivanovno, mám vám odevzdat tento lístek od Gavrily Ardalionoviče.
- Aglája Díky, kníže. /Čte/ Čtěte! Přeji si to!
- Myškin /čte/ Dnes se rozhodne můj osud. Nemám právo na naděje, ale jediné vaše slůvko mne může zahránit před snatkem, který pro mne bude zkázkou. Řeknete-li: všechno skončuj, hned to udělám.G.I.
- Aglája Nedokáže vzdát se jistého pro nejisté. Mám mu náhradou za pětasedmdesát tisíc dát naději na sebe. Vratte mu ten dopis. /Odejde pro památník/
- Gaňa /se vrací/ To vy jste vyžvanil, že se chci ženit?
- Myškin Ujišťuji vás, že se mýlíte. Ani jsem nevěděl, že se chcete ženit.
- Gaňa A co dopis, odevzdal jste ho? Kde je odpověď?

/Vtom se vrací Aglája/

- Aglája Tady, kníže, vyberte si pero a stránku a pište:
- Gaňa /Agláje/ Jedno jediné vaše slůvko a budu zachráněn.
- Myškin Co mám napsat?
- Aglája Pište: Kupčit se sebou nikdy nedám. Rok a měsíc, děkuji. Máte nádherné písmo. Na shledanou, kníže. /Ochází/
- Gaňa Tak kde máte tu odpověď?
- /Kníže mu podá dopis/
- Cože, můj dopis? Zatrac...! Jak to, že jste ho neodevzdal?
- Myškin Naopak, podařilo se mi jej odevzdat, jak jste si přál. Aglája Ivanovna mi řekla, že si ho mám přečíst a pak vám ho vrátit.
- Gaňa Pře... číst? O to vás nemohla žádat. Jste lhář!
- Myškin Je mi opravdu líto, že je vám to nepříjemné.
- Gaňa A jak to, že máte u ní dvě hodiny po seznámení takovou důvěru?
- Myškin To vám vysvětlit nedovedu.
- Gaňa Zatracený idiote!
- Myškin Musím vás upozornit, Gavriilo Ardalionoviči, že jsem kdysi byl opravdu tak nemocen, že jsem byl bezmála idiot. Teď už jsem se uzdravil a proto je mi nepříjemné, když mě tak někdo nazývá. Snad bude lépe, když se rozejdeme.
- Gaňa Promiňte, kníže, prosím vás, promiňte. Kdybyste jen tušil, do jakých nesnází jsem se dostal, jistě byste mi odpustil...

Myškin Ó, nemusíte se tolik omlouvat. Chápu, že vám teď není zrovna lehké. Tak pojďte k vám. Velmi rád.

4. obraz

U Ivolginů.

Gaňa Tady je váš pokoj, kníže. /Odejde/

Ferdyščenko /vstoupí/ Ferdyščenko.

Myškin A co má být?

Ferdyščenko Bydlím tady.

Myškin Chcete se se mnou seznámit?

Ferdyščenko É... Máte peníze?

Myškin Málo.

Ferdyščenko Kolik?

Myškin Pětadvacet rublů.

Ferdyščenko Ukažte. To je divné, proč ty bankovky tak hnědou. Přišel jsem vás upozornit, abyste mi nepůjčoval, protože vás o to rozhodně požádám.

Myškin Dobrá.

Ferdyščenko Chcete jim platit za byt?

Myškin Ano.

Ferdyščenko Ale já ne. Děkuji. Bydlím vpravo od vás, ale ke mně se neobtěžujte, přijdu sám. Generála Ivolgina jste neviděl?

Myškin Ne.

Ferdyščenko Ani neslyšel?

Myškin Ovšemže ne.

Ferdyščenko Však ho uvidíte i uslyšíte. Půjčuje si peníze i ode mne. Spánembohem. Dá se žít s jménem Ferdyščenko?

Myškin Proč ne?

Ferdyščenko Sbohem.

/Ivolgin vejde, srazí se s Ferdyščenkem. Ferdyščenko za ním mrká/

Ivolgin Ano, je to on. Slyšel jsem, jak vyslovují drahé jméno. Račte být kníže Myškin?

Myškin Ano, prosím.

Ivolgin A já jsem nešťastný generál Ivolgin ve výslužbě. Měl jsem se stát generálgubernátorem a teď pronajímám pokoje. Jaké je prosím křestní jméno a jméno po otci?

Myškin Lev Nikolajevič.

Ivolgin Tak tak. Syn mého druha z dětství, Nikolaje Petroviče.

Myškin Můj otec se jmenoval Nikolaj Lvovič.

Ivolgin /nevyveden z míry/ Lvovič. Hýčkával jsem vás na rukou. Představte si, byl jsem dokonce sokem vašeho otce. Bili jsme se kvůli vaší mamince. Ale před soubojem jsme se oba rozplakali a padli jsme si do náruče. Kníže volá: je tvá. Já volám: je tvá. Zkrátka... zůstanete u nás na bytě?

/Vstoupí Nina Alexandrovna/

Představ si, drahá, ukázalo se, že jsem knížete choval na rukou.

- Nina Kníže, zajděte laskavě ke mně do přijímacího pokoje.
- Ivolgin Miláčku, copak se nepamatuješ na nebožtíka Nikolaje Lvoviče? Zemřel v Tverji.
- Nina Nepamatuju se na Nikolaje Lvoviče. To byl váš otec?
- Myškin Ano, ale nezemřel v Tverji, ale v Jelizavetgradu.
- Ivolgin V Tverji, těsně před smrtí byl přeložen.
- Myškin Ale otec zemřel ve vyšetřovací vazbě.
- Ivolgin Ó, jistě by ho osvobodili.
/Vejde Varja/
- Varja Tatínku, máte prostřeno k obědu.
- Ivolgin To je báječné, mám hlad jako vlk. /Sedí dál/
- Varja Vystydne vám polévka.
- Ivolgin Už jdu./Z dálky/ Ale nebožtík nebyl...
- Nina Budete mu muset leccos prominout. Já jsem Nina Alexandrovna, jeho žena. Každý máme nějakou slabostku. Peníze za byt dávejte vždycky mně. Co je to, Varjo?
- Varja /s podobiznou/ Tohle mu dnes darovala a večer na slavnosti se má všechno rozhodnout.
- Nina /zoufale/ Dnes večer. To ti sám dal?
- Varja Víš, že spolu už měsíc kvůli tomu nemluvíme. Našla jsem to pod stolem.
/Vejde Gaňa/
- Nina Dnes, Gaňo?

- Gaňa Co dnes? Á, chápu... /Myškinovi/ Tak vy už i tady. Copak se nemůžete ovládnout? Je to asi nějaká nemoc. Račte si uvědomit, Jasnosti,...
- Nina Uklidni se, Gaňo. Víme to od Ferdýščenka. Já si nepřeji nic, než abys byl šťasten. Srdcem budu vždycky s tebou, at se stane cokoliv. Prý se všechno rozhodne, ale co se rozhodne?
- Gaňa Jestli si mne vezme.
- Varja Když sem vkročí ona, odejdu já.
- Gaňa Kašlu na tebe.
- Nina Dobrá, dobrá! Ale dovol mi jednu otázku: Jak ti může dát souhlas a fotografii, když ji nemiluješ? Copak by sis mohl vzít takovou... Takovou...
- Gaňa Chceš říct zkušenou.
- /Myškin couvá/
- Ach kníže, vy jste se konečně rozhodl nás opustit.
- Nastasja /se objeví/ Když už jsi líný spravit zvonek, mohl bys aspon sedět u dveří, abys slyšel, když někdo klepá. A teď ještě upustí kožich. Co je tohle za idiota? Kam jdeš, koho ohlášíš?
- Myškin Nastasju Filipovnu.
- Nastasja Odkud mne znáš? /Gaňovi/ Představte mne, prosím.
- Gaňa /zaražen/ To je moje sestra Varvara Ardalionovna, ... moje matka Nina Alexandrovna.
- Nastasja A kde jsou podnájemníci? Pronajímáte přece pokoje. /Nině/ Vynáší to?
- Nina Je s tím trochu práce, ale má to své výhody.
- Nastasja /Gaňovi/ Jak to vypadáte?

- Myškin /Gaňovi/ Napijte se vody.
- Gaňa /se ovládne/ Copak kníže, jste snad lékař? Do-
volte, Nastasjo Filipovno, abych vám předsta-
vil tohoto vzácného muže.
- Nastasja Kníže! /Směje se/ Myslela jsem, že je to sluha.
- Ferdyščenko Nic si z toho nedělejte, to nic.
- Nastasja Ferdyščenko, kde se tu berete? Vy jste tu schá-
zel. /Myškinovi/ Nezlobte se na mne, prosím,
kníže...
- Myškin Lev Nikolajevič Myškin.
- Ferdyščenko /šeptá/ Idiot.
- Nastasja Ale proč jste mne neopravil, když jsem se tak
hrozně zmýlila?
- Myškin Byl jsem překvapen, když jsem vás tak náhle
uviděl...
- Nastasja Ale jak jste mne poznal? Kde jste mě už viděl?
A proč jste byl tak omráčen?
- Ferdyščenko Tak mluvte přece. Bože, co já bych toho na ta-
kovou otázku napovídal. Jsi učiněné dřevo, kní-
že.
- Myškin Na vašem místě bych i já toho napovídal. /Nastas-
je/ Nedávno mne oslnila vaše podobizna, potom
jsem o vás mluvil s Japončiny a na zastávce
mi také o vás vyprávěl Parfjen Rogožin. Stála
jste přede mnou, zrovna když jsem na vás myslel.
- Nastasja Jak jste mě poznal?
- Myškin Podle podobizny a...
- Nastasja a...?
- Myškin A také podle toho, že jsem si vás právě takovou

představoval... tak jako bych vás byl už někde viděl... Určitě jsem někde viděl vaše oči. Ale to přece není možné, snad ve snu.

Ferdyščenko Bravo, kníže, to co jsem říkal, беру zpět.

/Vejde Ivolgin/

- Ivolgin Generál Ardalion Alexandrovič Ivolgin. Nešťastný voják, který se kochá nadějí, že přijme do lůna rodiny takovou rozkošnou... /Padne na židli, kterou mu podstrčil Ferdyščenko, to ho však nevyvede z míry, políbí ruku Nastasje Filipovně/ Slyšel jsem, že můj syn...
- Nastasja Vy jste mi pěkný tatíček. Pročpak ke mně nezajdete? Schováváte se vy, nebo vás schovává váš syn?
- Ivolgin Děti devatenáctého století a jejich rodiče...
- Nina Nastasjo Filipovno, omluvte na okamžik Ardaliona Alexandroviče. Volají ho.
- Nastasja Ale copak by mohl mít na práci? Je přece ve výslužbě. Že mě neopustíte, generále?
- Varja Nepůjdete odtud, maminko?
- Nina Ne, Varjo, zůstanu zde až do konce.
- Nastasja Chodíte často k Jepančinovým?
- Ivolgin Ó, generál Jepančin, otec tadyhle knížete a já, jsme byli nerozlučný trojlístek. Athos, Forthos a Aramis...
- Gaňa Tatínku, prosím vás, pojdte, musím s vámi mluvit!
- Nastasja Ale nechte ho, je s ním legrace...

/V předsíni se ozve najednou šum, hluk a křik. Gaňa tam rychle běží, ale už vchází Rogožin s partou/

- Rogožin Á, heleme ho, jidáše. Buď zdrav, Gaňko, ty mizero!
- Lebeděv Je to on. Nečekal jsem Parfjena Rogožina. /Spatří Nastasju Filipovnu/ Je to tedy pravda. No počkej. /Uvidí knížete/ Co to, ty jsi tady taky, kníže?
- Gaňa /se vzpamatoval/ Co to má znamenat? Pánové! Tady nejste v maštali, je tu má matka a sestra.
- Rogožin Vidíme, že jsou tu matka a sestra.
- Lebeděv Je vidět, že jsou tu matka a sestra.
- Gaňa Tak co je?
- Rogožin Nepoznáváš Rogožina?
- Gaňa Možná že jsem se s vámi kdesi setkal, ale...
- Rogožin A vida, kdesi setkal! Před třemi měsíci jsi mě obehřál o dvě stě tátových rublů! Tys mě k tomu zatáhl a hrál jsi falešně. Neboj, neboj. Neznáš mě. Kdybych ti teď ukázal ty stříbrnáky, polezeš za nimi až na Vasiljevský po čtyřech. Přišel jsem si tě koupit celého. Se vším všudy. Peněz mám, brachu, habaděj. Nastasjo Filipovno, neodhánějte mě. Řekněte jen slůvko! Řekněte, že si ho nevezmete! Vezmete si ho, ano nebo ne?
- Nastasja Ne. Co vás to napadlo?
- Rogožin Ne! Ne! Tak tedy ne! A já už slyšel... Prý jste si dali s Gaňou slovo. Copak je to možné? Vždyť ho celého koupím za pouhých sto rublů. A když mu dám tisícovku nebo tři, uteče rovnou od oltáře. Že je to tak, Gaňko, ty mizero? Taďy je máš!
- Gaňa Seber se a táhni! Jsi opilý.
- Lebeděv /šeptá Rogožinovi/ Teď trumf!
- Rogožin Správně, úředníčku, správně. Ať už to dopadne jak

chce. Nastasjo Filipovno; tady je osmnáct tisíc. Tak. A bude ještě víc.

- Lebeděv /šeptá/ Ne, ne, to už ne!
- Rogožin Dej pokoj! V tomhle jsi, brachu, hlupák. Nevíš, s kým máš tu čest!
- Nastasja Osmnáct tisíc mně? To je vidět hokynáře!
- Rogožin Já jsem hlupák! Tady je čtyřicet tisíc!... Cože, ještě málo? Tak tedy... tak tedy sto! Lebeděve, založ mne, namastíš si kapsu!
- Lebeděv Neblázni, kamaráde, vzpamatuj se.
- Nastasja Žvaní z opilosti.
- Rogožin Nežvaním. Peníze budou. Do večera!
- Ivolgin /nic nechápe/ Ale co to má vlastně znamenat?
/Smích v partě/
- Rogožin Copak je to zač? Pojď, starý, napiješ se.
- Varja Tohle už je sprosté! Copak se nenajde nikdo, kdo by tu nestydatou ženskou vyvedl?
- Nastasja Vida! A já vás přišla pozvat na večírek.
- Gaňa /vztekle Varje/ Cos to provedla?
/Cloumá jí, ona mu plivne do tváře/
- Nastasja Tohle je přece řeč!
/Gaňa chce Varju uhodit, zasáhne Myškin/
- Myškin Tak dost už, prosím.
- Gaňa Ty - věčně budeš otravovat? /Uhodí knížete do tváře/

/Výkřiky/

Myškin Mě může uhodit... ale ji... ji přece nedám.
/Gaňovi/ Jak se budete stydět!

/Všichni ho obklopují/

To nic, to nic!

Rogožin To ho bude zatraceně mrzet. Jen počkej, Gaňko, budeš litovat, že jsi ublížil takovému beránkovi. Pojďme, kníže. Uvidíš, jak dovede mít Rogožin rád.

Nastasja Opravdu, někde jsem už tu tvář viděla...

Myškin I vy byste se měla stydět! Nejste přece taková, jak to tady předstíráte!

Nastasja /se vrací k Nině, políbí jí ruku/ Opravdu nejsem taková. Uhodl to.

/Gaňa jde za ní/

Nechoďte za mnou. Na shledanou večer.

Rogožin /na odchodu míjí Gaňu/ Prohráls to, Gaňko!

5. obraz

Na předscéně.

Gaňa Kníže, zachoval jsem se hanebně. Odpusťte. Chcete-li, i ruku vám políbím.

Myškin /ho obejmě/ Netušil jsem, že toho budete schopni.

Gaňa Omluvit se vám? Není možné vám se neomluvit. Vidíte věci, které jiní nevidí.

Myškin Jste lehkomyšlný jako dítě. Dříve jsem si myslel, že jste darebák. Ale teď vidím, že jste docela obyčejný člověk, a trochu slaboch,

Gaňa To jste mi neměl říkat, kníže. Jpančin si to taky myslí. Prodává mi ženu, tady máš a ber. Protože nejsem ani originální ani darebák, jsem pro ně jen průměrný, bezvýznamný šlovíček - nula. Na shledanou, kníže.

6. obraz

U Nastasji Filipovny.
(Předscéna)

Nastasja Litovala jsem, že jsem vás dnes dopoledne zapomněla pozvat. Teď vám chválím vaše odhodlání.

Myškin Musel jsem jít k vám... odpusťte.

/Rozetní se společnost/

Nastasja Kníže Myškin, přátelé. Seznamte se, prosím. Má dobrá přítelkyně Darja Alexejevna.

Darja Bon soir!

Nastasja Generála Jpančina znáte, že?

Myškin Ano, ano, měl jsem tu čest.

Jpančin Dobrý večer.

/Gaňa se směje/

Na tom není nic k smíchu, Gaňko. Chápu, že je kníže rozpačitý. Zkuste vy přijít na večírek bez pozvání. /Myškinovi/ Afanasij Ivanovič Tockij.

Tockij Zachoval jste se ohromně, kníže. Nebyl jste pozván a přišel jste. Bravo.

Gaňa To, že kníže přišel, mluví samo za sebe. Pozoruju knížete od okamžiku, kdy poprvé uviděl fotografii Nastasji Filipovny.

- Ferdyščenko Zčervenali! Podívejte, jak zčervenali!
- Jepančín To jsem od vás nečekal, kníže. Myslel jsem, že jste filosof.
- Ferdyščenko Tichá voda břehy mele.
- /Nastasja se halí do pláštěnky/
- Nastasja Pánové, nenapijeme se šampaňského? Káto, Darjo, přineste je sem!
- Darja Nemáš horečku?
- Nastasja Asi mám.
- Tockij /s pohledem na Jepančina/ Neměli bychom popřát hostitelce trochu klidu?
- Nastasja Ne, ne! Vaše přítomnost je dnes neobyčejně důležitá. /Náhle/ Kníže! Tady moji staří přátelé, generál a Tockij, mě stále chtějí provdat. Co o tom soudíte? Mám se vdát, nebo ne? Udělám, co řeknete.
- Myškin Za... za koho?
- Nastasja Za Gavrilu Ivolgina.
- Myškin N... ne... nevdávejte se.
- Nastasja Budiž, Gaňo. To je má odpověď.
- Tockij Nasto!
- Jepančín Nastasjo Filipovno!
- Nastasja Copak pánové, polekali jste se?
- Tockij Ale... vzpomeňte si... slíbila jste přece... dobrovolně... zrovna teď... a takhle... věci cti a srdce je nutno brát vážně.
- Nastasja Nechápu vás! Copak to není dost vážné? Kdyby kní-

- že řekl ano, souhlasila bych. Ale on řekl ne. Můj život visel na vlásku.
- Jepančín Ale co kníže? Co tu vůbec znamená kníže? Co s tím má společného?
- Nastasja Asi mu věřím. Poprvé v životě jsem našla člověka, kterému mohu věřit.
- Darja Panebože, děvče.
- Gaňa Nezbyvá mi než poděkovat Nastasje Filipovně za mimořádnou ohleduplnost, kterou tu projevila v jednání se mnou... Ale kníže!
- Nastasja Chcete těch sedmdesát pět tisíc? To jste chtěl asi říci, že? Zapomněla jsem dodat; těch sedmdesát pět tisíc si ponechte. Vracím vám svobodu zdarma. Devět let a tři měsíce. Dnes slavím narozeniny a poprvé v životě patřím sobě. Zítra opustím tento byt a budu svobodná.
- Darja Našto, Nastěnko!
- Nastasja Tyhle perly, generále, si vezte zpět. A darujte je manželce.
- Všichni /ji obklopí/ Nastasjo Filipovno, Nastasjo Filipovno.
- /Zvenku je slyšet hluk Rogožinovy party/
- Nastasja Á, tady je rozuzlení.
- Káťa Nastasjo Filipovno! Je tam boží dopuštění. Vtrhli k nám nějakí opilci a chtějí sem. Je to Rogožin, vy prý už víte.
- Nastasja Pušť je všechny, Káťo! Snad se neurazíte, panstvo, že přijímám ve vaší přítomnosti takovou návštěvu. Nikoho ovšem nenutím, aby zůstal.
- Jepančín Tohle říkáte mně? Když vám hrozí nebezpečí? Já vytrvám.

- Ferdyščenko /je ve svém živlu/ Panstvo, já nemám slov.
- Jepančin /Tockému/ Nezbláznila se?
- Tockij Měla k tomu vždycky sklon.
- Ferdyščenko Rogožin je tu!
- /Parta vstoupí. Rogožin hodí peníze
na stůl/
- Nastasja Co je to?
- Rogožin Sto tisíc.
- Nastasja Dostál tedy slovu!
- Rogožin /Gaňovi/ Vida ho.
- Nastasja Pánové, tento pán na mne dnes křičel jako pomatený, že mi večer přinese sto tisíc a dodržel slovo. Gaňo, vidím, že se na mne zlobíš. Copak jsi mne chtěl opravdu uvést do počestné rodiny, když jsi viděl ty perly, které jsem v předvečer své svatby dostala? A když jsi slyšel, jak Rogožin před tvou matkou a sestrou o mne smlouvá? Je tedy pravda, co o tobě říkal Rogožin, že by ses za tři rubly plazil po kolenu až na Vasiljevský ostrov?
- Rogožin Plazil by se.
- Nastasja Nedivila bych se, kdybys měl hlad. A ke všemu chceš přivést do domu nenáviděnou ženskou. Vím přece, že mě nenávidíš. Teď už věřím, že by člověk pro peníze i zabil.
- Darja Našto, měj rozum, děvče.
- Nastasja Nezlob se, Darjo, mám dnes svůj velký den. Vidíš tamhletoho pána s kaméliemi? Sedí a vysmívá se.
- Tockij Nevysmívám se. Pouze velmi pozorně poslouchám.

- Nastasja Takový slušný pán a tak jsem ho trápila. Celých pět let viděl ode mne jenom zlobu. I když se o mne ucházel. Vím, že lhal, je sukničkář, nemůže za to. Tak se mi zhnusil, že bych si ho nevzala, i kdyby mne na místě požádal o ruku. Všechno mu hodím na hlavu, do posledního hadříku. Radši se spustím s Rogožinem, nebo půjdu na ulici, kam patřím. Kdo by si vzal takovou ženskou? Ani Ferdyščenko by si mne nevzal.
- Ferdyščenko Ne, máte pravdu, Ferdyščenko by si vás nevzal. Ale zato možná kníže. Podívejte, dlouho už ho pozoruju.
- Nastasja Je to pravda?
- Myškin Ano.
- Nastasja Bez ničeho, tak jak jsem?
- Myškin Bez ničeho.
- Nastasja /Darje/ Vida, další nápadník! Ale ten mluví z čistého srdce, já ho znám. Možná že je pravda, že je trochu... z čeho chceš být živ, když si ty, kníže, vezmeš Rogožinovu holku?
- Myškin Beru si vás jako počestnou ženu. A ne jako Rogožinovu holku.
- Nastasja Já že jsem počestná?
- Myškin Ano.
- Nastasja No tohle... máte z románu. Jak se chcete ženit, sám potřebujete chůvu.
- Myškin Já nic nevím, máte pravdu. Ale pokládal bych si to za čest, kterou prokazujete vy mně a ne já vám. Já nejsem nic. Ale vy jste trpěla a vyšla jste z toho pekla čistá - a to je mnoho. Proč se stydíte a chcete odjet s Rogožinem? Já vás mám - rád, Nastasjo Filipovno. Umřel bych pro vás. Budu pracovat, když nebude z čeho žít.

/Ferdyščenko a Lebeděv vyprsknou/

Ale možná že budeme bohatí. Dostal jsem do Švýcar dopis od jakéhosi pana Salazkina, advokáta. Píše, že dostanu velké dědictví. /Podá jí dopis/

Jepančín Snad zase neblázní?

Myškin Já se v těch věcech nevyznám.

Lebeděv Dovolíte, kníže? Zním Salazkina. Je to výborný advokát. Měl jsem s ním jednání. Ano, je to jeho písmo.

Jepančín Jde tady opravdu o dědictví?

Lebeděv Je to jistá věc. Podle nesporně platné závěti zdědíte po své tetě hezky velké jmění. Blahopřeji, kníže.

Ferdyščenko Ať žije poslední z rodu Myškinů!

Parta Hurá, hurá!

Jepančín A já mu prve strčil pětadvacet rublů. /Obejme obřadně Myškina/

Ferdyščenko Šampaňské! Šampaňské!

Nastasja Tak já jsem přece kněžna. Káto, budu se vdávat, slyšíš?

Darja Spánembohem, děvče, už je na čase. Jen to ber!

Nastasja Sedněte si přece ke mně, kníže.

/Všichni ho přivádějí, výkřiky "hurá"/

Co jste tak zaražený? Teď teprve začne pravý život. Beru si knížete, i když prý byl idiot. Přišel jsi pozdě, Rogožine, vem si svůj balík, jsem bohatší než ty.

Rogožin /knížeti/ Vzdej se jí.

- Darja Kvůli tobě se ho má vzdát? Hodil jsi peníze na stůl jako křupan. Měli by tě odtud vyhnat.
- /Smích/
- Rogožin Vzdej se jí!
- Nastasja Slyšíte, kníže, jak smlouvá o vaši nevěstu?
- Myškin Je opilý. Velmi vás miluje.
- Nastasja A nebude vám hanba, že vám nevěsta málem utekla s Rogožinem?
- Myškin Blouznila jste...
- Nastasja A nebudete se stydět, že si ji vydržoval Tockij?...
- Myškin Neřlyla jste u něj z vlastní vůle.
- Nastasja A nikdy mi to nebudete vyčítat?
- Myškin Nebudu. Po celý život si vás budu vážit, Nastasjo.
- Darja Je to ale dobrák.
- Jepančin Vzdělaný..., ale ztracený.
- Nastasja Děkuji vám, kníže, takhle se mnou ještě nikdy nikdo nemluvil. Jednali se mnou vždycky jako se zbožím. Počkej, Rogožine, nechod ještě. Kam jsi mě chtěl odvést?
- Darja Copak děvče, snad ses nezbláznila?
- Nastasja Tys tomu věřila? Že chce zničit takové dítě? To by bylo něco pro Tockého, ten má dětičky rád. Jedem, Rogožine!
- Rogožin Co...
- Jepančin Učiněná Sodoma!

Nastasja Dej sem ten balík! Chci si užít!

/Rogožin jí líbá nohy/

Tak co, Rogožine, jedeme?

Rogožin Jedeme. Je má! Královna! Všechno je mé! Nechte ji!

Nastasja Co tu řveš? Ještě jsem tady paní já. Když budu chtít, vyhodím tě. /Myškinovi/ Proč pláčeš? Snad ti to není líto? Směj se jako já! Proč všichni pláčou? Káto! Hodně ti tu nechám, už jsem to zařídila. Žij blaze! Je to tak lépe, kníže! Později bys mnou pohrdal. Snila jsem o tobě. Už ve vsi, v jeho domě. Představovala jsem si takového hlupáčka, který přijde a řekne: jste nevinná, zbožnuji vás. A přišel on. Zneuctil mne, zkazil, a potom odjel. Kolikrát jsem chtěla skočit do rybníka, ale byla jsem zbabělá. Jsi připraven, Rogožine?

Rogožin Jsem! Trojky čekají! Jedeme!

Nastasja Ticho! Gaňko, něco mne napadlo. Proč bys měl o všecko přijít? Rogožine, poleze až na Vasiljevský za tři ruble?

Rogožin Poleze.

Nastasja Tak poslouchej, Gaňo: vidíš tenhle balík? Je v něm sto tisíc. Hodím ho do ohně. Přineste oheň! Hned, jak začnou peníze hořet, musíš je holýma rukama vytáhnout z ohně. Když je vytáhneš, jsou tvoje - když ne, tak shoří. Všichni pryč - jsou to moje peníze! Jsou moje, Rogožine?

Rogožin Tvoje, královno.

Nastasja Tak ustupte! Ferdýščenko, prohrábni oheň!

Ferdýščenko Nemůžu.

/Nastasja vezme kleště, prohrábne oheň a hodí do něj peníze. Výkřiky/

Darja Zešílela!

- Japančin /Tockému/ Neměli bychom ji spoutat?
- Tockij Říkal jsem ti, že má svůj kolorit.
- Lebeděv /se plazí po kolenou/ Sto tisíc a všechno sho-
ří!
- Nastasja Pryč! Tak Gaňo, co tu stojíš? Tady tě čeká tvé
štěstí!
- Rogožin Vidíte mou královnu, kdopak by tohle dokázal?
- Ferdyščenko Za jednu tisícovku bych vynesl balíček v zubech.
- Nastasja Jdi, nač čekáš?
- /Gaňa odstrčil Ferdyščenka, otočil-
se a šel. Při druhém kroku omdlel/
- Ferdyščenko Omdlel.
- /Nastasja vezme kleště a vytáhne pe-
níze/
- Lebeděv /se vrhne na peníze/ Nanejvýš jedna tisícovka se
poškodila. Ostatní jsou v pořádku.
- Nastasja Všecko patří jemu. /Ukazuje na Gaňu/ Zasloužil
si to. Jeho ješitnost byla silnější než jeho
chtivost. Rogožine, jedeme! Sbohem, kníže! Káto,
sbohem!
- Japančin /na odchodu Myškinovi, který zírá do prázdna/ Kní-
že, nechte ji! Vidíte, jaká je. Radím vám jako
otec.
- Myškin Musím za ní. /Rychle odběhne/
- /Ferdyščenko vyhrabává peníze/

Konec 1. dílu

2. díl

1. obraz

Rogožinův byt.

Rogožin ve tmě klečí a modlí se. Myškin zazvoní.

Myškin Jestli přicházím nevhod, Parfjene, hned zase
půjdu.

Rogožin Kdepak, právě vhod. Vítám tě, pojd dál.

/Myškin se zadívá Rogožinovi do očí/

Co se na mě tak díváš? Posaď se.

Myškin Parfjene, řekni upřímně, věděl jsi, že přijedu
dnes do Petrohradu?

Rogožin Myslel jsem si, že přijedeš a jak je vidět, ne-
mýlil jsem se.

Myškin Když jsi to věděl, proč jsi tak rozčilen?

Rogožin Proč se ptáš?

Myškin Když jsem vystupoval z vlaku, zahlédl jsem pár
právě takových očí, jakými ses teď zezadu na mne
díval ty.

Rogožin Ale, čípak to byly oči?

Myškin Nevím, snad se mi to jen zdálo. V poslední době
se mi pořád něco zdá. Víš, Parfjene, často je mi
teď jako před pěti lety, když jsem ještě mívával
ty záchvaty.

Rogožin Snad se ti to jen zdálo, kdoví...

Myškin Dávno jsme se neviděli... Slyšel jsem o tobě...

- Rogožin Lidé toho napovídají!
- Myškin Už z dálky jsem poznal tvůj dům.
- Rogožin Jak to?
- Myškin Ani nevím. Jako by mi tě připomínal... Je tu nějak smutno.
- Rogožin Dům patří mé matce.
- Myškin Svatbu budeš mít tady?
- Rogožin T... tady...
- Myškin Brzy?
- Rogožin To nezávisí na mně.

Myškin

Parfjene, rozhodně ti nechci stát v cestě. Nikdy jsem to nechtěl. Ani když jsi měl před svatbou v Moskvě. Sama ke mně přiběhla a prosila, abych ji před tebou zachránil. Pak utekla i ode mne a teď je pryč zase někde tady. Ten měsíc, co byla u mě, jsme žili odděleně. Vysvětlil jsem ti přece už dřív, že ji miluji lítostí, ne láskou. Když jste se smířili, nepůjdu jí na oči. Když ne, chtěl bych ji odvézt do ciziny. Potřebuje péči. Je na tom velmi špatně se zdravím a hlavu nemá v pořádku. Jak se na mne nenávistně díváš. Říkával jsi, že mým slovům rozumíš. Mám tě rád, Parfjene... velmi rád... Teď jdu a vícrát se tu neobjevím. Sbohem!

Rogožin

Počkej, zůstaň ještě u mne. Dlouho jsem tě neviděl. Když tu nejsi, tak tě k smrti nenávidím. Teď už mne vztek přešel. Zůstaň...

/Knižě usedl/

Každou noc se mi o ní zdá. Jako by se mi stále s někým vysmívala. Ty nevíš, co všechno v Moskvě vyváděla, jak mě zostouzela s všelijakými důstojníky a krasavci, jen aby mě ponížila. Víš, co jsem jí tenkrát řekl? Teď se provdáš do počestné rodiny, ale jsi děvka.

- Myškin Tos jí řekl?
- Rogožin Ano. Jednou jsem jí taky strašně zbil. To když mi řekla, že by mě už nechtěla ani za sluhu. Pak jsem dva dny nejedl, nespal, odprošoval. Odpustila mi možná. Ale řekla mi, že musím nějaký čas počkat. Takové je to mezi námi.
- Myškin Nebudu tě vyrušovat.
- Rogožin /významně/ Řekla také, že možná odjede do ciziny.
- Myškin Tvá láska se navlas podobá zlobě. Až to přejde, bude snad ještě hůř. Říkám ti, Parfjene...
- Rogožin Že jí zabiju?
- Myškin Každý jiný by pro ni byl lepší než ty.
- Rogožin Aha, o to tedy jde.
- Myškin Nerozumím ti.
- Rogožin Ale rozumíš. Miluje jiného zrovna tak, jako já miluju ji. /Ukazuje na Myškina/
- Myškin Mne? /Vzal mimoděk se stolu nůž/ Nač máš ten nůž?
- Rogožin Nech toho! Už tenkrát na večírku se do tebe zamilovala. Nechce tě zničit. Proto si tě nevezme. Ale mě si může vzít. Mě ano, ale jen ze vzdoru.
- Myškin Jak se na mne díváš, Parfjene. Nechtěl jsem přijet. Chtěl jsem zapomenout na všechno... vyrvat ze srdce... /Opět roztržitě vezme nůž/ Nač ho máš?
- Rogožin /mu jej opět vytrhne/ Dej to sem! /Hodí nůž na pohovku/
- Myškin Rozřezáváš tím listy?
- Rogožin Ano.

- Myškin Zahradnickým nožem?
- Rogožin /křičí/ Co je na tom?
- Myškin Odpusť, bratře. Mám teď takovou těžkou hlavu - a ta nemoc... Chtěl jsem něco říci, ale nevím už co. Sbohem.
- Rogožin Kníže!
- Myškin Prosím.
- Rogožin Věříš v Boha?
- Myškin To je divná otázka.
- Rogožin Mnoho lidí teď nevěří.
- Myškin Vím. Pamatuješ? Na nádraží mi opilý voják prodal křížek. Cínový. A prodal mi ho jako stříbrný. Když mluví nevěřící o víře, tak mluví vždycky o něčem jiném, podstata mu uniká. Tajemství je ve víře samé. Vyjádřila to nedávno jedna žena, když se na ni asi pětíměsíční kojeneček poprvé usmál. Pokřížovala se a řekla: Zrovna takovou radost cítí pánbůh, když uvidí z nebe, že se hříšník upřímně modlí. To je velmi prosté vyjádření základní myšlenky Kristovy. Ptal ses mne, Parfjene, tohle je má odpověď. Představoval jsem si naše shledání úplně jinak. Ale co dělat, bůh s tebou.
- Rogožin Lve Nikolajeviči!
- /Myškin se zastaví/
- Máš u sebe ten křížek?
- Myškin Ano. /Ukazuje křížek/
- Rogožin Ukaž! Dej mi ho!
- Myškin Proč?
- Rogožin Budu ho nosit a ty nos můj.

Myškin

Vyměnit si křížky? Rád. Staneme se bratry.

/Vymění si křížky/

Tak. - Sbohem.

/Chce Rogožina obejmout, Rogožin se najednou odvrátí/

Rogožin

Tak si ji vezmi, když je ti to souzeno. Tvá lítost je větší než má láska. Ustupuj! Pamatuj na Rogožina! /Uteče/

Myškin

Co tím myslel? Nazval mne svým bratrem... Musím za ním... Snad ji najdu... Ale ty oči! Proč zase vidím ty oči! Je tady tma. Či to mohly být oči? Kdo je to? Kdo je to?

/Objeví se Rogožin, kníže ho chytí za rameno, aby mu viděl do tváře, Rogožin zvedá ruku s nožem, kníže mu ruku pustí, Rogožin se rozmáche, ale vtom kníže zakřičí/

Parfjene, nevěřím...

/Divoký výkřik, kníže padá, stížen záchvatem, Rogožin prchá/

2. obraz

Terasa Lebeděvy vily v Pavlovsku. Lebeděv vstupuje po špičkách.

Myškin

Lebeděve, tímhle ustavičným hlídáním mě jenom trápíte a zhoršujete můj stav. Držíte mne pod zámekem jako svůj majetek. A proč pořád stojíte na špičkách? Tváříte se, jako byste mi chtěl pošeptat tajemství.

Lebeděv

Však pro vás také mám tajemství. Jistá osoba mi právě vzkázala, že by se s vámi ráda potajil setkala.

Myškin

Ale proč potajil? Sám k ní půjdu a třeba ještě dnes.

- Lebeděv Nikoliv, nikoliv. Ona se neobává toho, kterého vy myslíte. Ostatně, ten darebák se sem chodí denně ptát na vaše zdraví.
- Myškin Darebák? Co máš proti němu?
- Lebeděv Nic, nic. Chtěl jsem vám jen vysvětlit, že se ta osoba nebojí jeho, nýbrž někoho dočista jiného!
- Myškin Tak koho?
- Lebeděv To je právě to tajemství.
- Myškin Čí?
- Lebeděv Vaše.
- /Pauzička/
- Má strach z Agláji Ivánovny.
- Myškin /vstane/ Lebeděve, já tady nebudu. Já z vaší vily odjedu.
- Káťa /vběhne/ Jde sem paní generálová s dcerami. Máme je pustit?
- Myškin Proč ne?
- /Ženy vstupují, Myškin jim jde vstříc/
- Pěkně vítám, Jelizaveto Prokofjevno. Vítám vás, slečny.
- Jepančinová Počkej, chlapečku, abys nejásal předčasně./Usedne, ukazuje kolem sebe/ Tohle sis najal od něho?
- Myškin Ano.
- Jepančinová Zdržíš se tu dlouho?
- Myškin Celé léto, možná i déle.

- Jepančinová Neoženil ses?
- Myškin /se směje/ Ne, neoženil.
- Jepančinová Na tom není nic k smíchu, to se stává.
- Adelaida Není nad smutného rytíře. /Směje se/
- Jepančinová Jaký smutný rytíř?
- Adelaida Ale to je taková báseň. Hledala jsem námět k obrazu a najednou přišla Aglája z ničeho nic na smutného rytíře. /Směje se/
- Jepančinová Patrně zas nějaký nový nesmysl. urážlivý vtip.
- Aglája /najednou vážně/ Žádný nesmysl, hluboká úcta.
- Jepančinová Napřed se chechtají a teď zase úcta. Jaká úcta? Okamžitě řekni, kde se v tobě teď zas vzala nejhlubší úcta.
- Aglája V té básni je vylíčen člověk, který je schopen vytvořit si ideál, věřit v něj a obětovat mu na konec život. To se v naší době nestává tak často. V těch verších není řečeno, co vlastně bylo oním ideálem, ale zřejmě to byl obraz čisté krásy:
"Čistou láskou překypoval,
věren snu, jež sladko snít..."
- Jepančinová Bože, to je krása. Kdo napsal ty verše?
- Aglája No přece Puškin, mamá! Neuvádějte nás do rozpaků!
- Jepančinová Bodejť by z vás člověk nezhlounl! Hned si tu básen musím přečíst. Běžte zatím dolů, přijdu za vámi. Aglájó, slečno, ještě si o tom promluvíme.

/Dcery odejdu/

Děkuji vám, kníže, za hezký večer! /Změní tón/
A teď si sedni a poslouvej, protože já stát ne-

budu. Dovol mi několik otázek. Za prvé: poslal jsi Agláje před třemi měsíci milostný dopis?

Myškin Ten dopis nebyl milostný.

Jepančinová Nejsi snad do ní zamilován?

Myškin N... ne..., psal jsem jí jako sestře. A také jsem se jako bratr podepsal.

Jepančinová Hm. A co má znamenat ten "truchlivý rytíř"?

Myškin Asi nějaký žert.

Jepančinová No to je pěkné nadělení. Přece o tobě sama říkala, že jsi mrzáček a idiot.

Myškin Nemusela byste mi to opakovat.

Jepančinová Nehněvej se. Holka je svévolná, bláznivá, rozmazlená, když se do někoho zamiluje, bude se mu určitě do obličeje posmívat. Já byla taky taková.

/Myškin se usmívá/

Jenom nejásej, příteli. Ještě není tvá a nikdy nebude. Říkám ti to proto, aby ses podle toho zařídil. Poslyš, nepřijel ses oženit s tamtou?

Myškin Co vás to napadlo?

Jepančinová Málem ses přece oženil.

Myškin Málem jsem se oženil.

Jepančinová Ale přijel jsi kvůli tamté?

Myškin Nepřijel jsem proto, abych se ženil.

Jepančinová Věřím ti, můžeš mě políbit. /Jiný tón/ Proč jsi k nám nepřijel? Čekala jsem tě. Já nikoho nemám než starou Bělokonskou. A ta na stará kolena zhloupkla jako ovce. Víš, že se Gavriila Ardalionovič točí kolem Agláji?

- Myškin Cože?
- Jepančinová Jeho sestra mu celou zimu provrtávala cestu, hloďala jako krysa.
- Myškin To není možné!!
- Jepančinová Panebože, žil už někdy takový člověk? A víš, že ji seznámili s Nastasjou Filipovnou?
- Myškin Tomu nevěřím.
- Jepančinová Ani já nevěřím, i když mám důkazy. Zlá holka je to, zlá. Všecky tři jsou teď takové. I ta zmoklá slepice Alexandra. Od té doby co se Tockij u nás neukazuje. Tak proč jsi nepřišel?
- Myškin Mám to zakázáno.
- Jepančinová /se zarazí/ Kdo ti to zakázal? Tak kdo?
- Myškin Aglája Ivanovna mi napsala, abych k vám nikdy nechodil. /Ukáže jí lístek/
- Jepančinová Ukaž! To ona - v rozčilení. Neuvážila, že se idiotovi takhle psát nesmí, protože si to vyloží doslova.
- Myškin. /během jeho řeči se vracejí sestry/ Jelizaveto Prokofjevno! Čtyřicet let jsem byl nemocný. A také to, co řeknu teď, přijměte jako od nemocného člověka; nemám ani správná gesta a chybí mi cit pro míru. Užívám slov, která neodpovídají myšlenkám, o kterých vůbec nemohu hovořit. Každý by se mi vysmál.
- Aglája Proč to všechno povídáte? Proč? Jste lepší, čestnější než všichni, ušlechtilejší a moudřejší. Proč se ponižujete? Proč nejste ani trochu hrdý?
- Jelizaveta Bože, kdo by si byl tohle pomyslel!
- Adelaida Smutný rytíř!

/Smích obou sester/

Aglája Mlčte! Proč mě mučíte? Trápí mě kvůli vám. Ale já si vás nikdy nevezmu. Copak bych si mohla vzít takového šaška? Podívejte se do zrcadla, jak teď vypadáte! Proč mě dráždí, že si vás vezmu?

Jepančinová Kdo ji dráždil?

Adelaida Nikdo.

Alexandra O ničem nevím.

Jepančinová Má horečku.

Aglája Celé tři dny do mě hučely. Já si ho nikdy nevezmu.

Alexandra Ale on tě nepožádal...

Myškin Ale já vás nepožádal o ruku.

Jepančinová Co to povídáte?

Myškin Chtěl jsem... chtěl jsem jen vyjasnit, že jsem neměl v úmyslu požádat... dokonce ani později. Já za nic nemohu, Aglájó Ivanovno. Někdo mě u vás pomluvil? Buďte klidná.

Jepančinová /na odchodu/ Ničemu nerozumím.

/Děvčata se smíchem odcházejí. Aglájá při rozloučení vsune Myškinovi lísteček do ruky/

Myškin /čte/ Zítřa v sedm hodin ráno přijdu k zelené lavičce v parku a budu vás tam čekat. Chci si s vámi pohovořit o nesmírně důležité věci, která se týká přímo vás.

/Scéna se setmí, Myškin si bere klobouk a jde na předscénu/

Rogožin Věděl jsem, že tu někde bloudíš. Máš přijít k ní. Chce ti něco důležitého. Prosí, abys přišel hned.

Myškin

Přijdu zítra. Nechceš zajít ke mně?

Rogožin

Jsi zvláštní člověk, kníže. Docela nad tebou žasnu.

Myškin

Tušil jsem, že tvá zlost tě ještě nepřešla. A víš proč? Že jsi na mne vztáhl ruku. Já znám jen jednoho Parfjenu Rogožina. Toho, s kterým jsem si vyměnil křížek. Provinili jsme se navlas stejně. Tys na mne vztáhl ruku a já jsem tě z toho podezřívá. Jen se nemrač. Víš, co mně tenhle týden napadlo? Ona tě snad má nejraději ze všech. Musíš umět vidět, Parfjene. Žena může utrápit muže k smrti, protože si v duchu říká: teď tě k smrti utrám, ale pak ti svou láskou všechno vynahradím.

/Rogožin se směje/

Rogožin

Je to tedy pravda.

Myškin

Co?

Rogožin

Káypak jsi takhle mluvil, kníže? Všelicos se o tobě povídá. Teď vidím, že je to pravda.

Myškin

Vůbec ti nerozumím, Parfjene.

Rogožin

Ona mi to také pověděla - a už dávno, že jsi až po uši zblázněný do Agláji Ivanovny. Ale mně je to jedno, kníže, žes jí přestal mít rád, protože ona nepřestala mít ráda tebe. Povídám jí: jinak si tě nevezmu, až půjdou oni k oddávkám, tak půjdeme taky my. Chci ho vidět šťastného.

Myškin

Přece jsem ti říkal, že není při zdravém rozumu.

Rogožin

Jakpak by byla šílená? Posílá tamté dopisy. Jistě ti je sama ukáže.

Myškin

Tomu nevěřím.

Rogožin

Jen dočkej času. Ještě si budeš vydržovat vlastní policii.

Myškin

Takhle už nikdy se mnou nemluv. Poslyš, Parfjene, než jsi přišel, smál jsem se, protože jsem si vzpomněl, že mám právě dnes narozeniny. Pojďme uvítat nový den. Napíj se spolu a ty mi popřeješ, co si ani sám neumím přát. Začínám dnes nový život! Pojďme, Parfjene!

3. obraz

V parku na lavičce. Myškin spí, objeví se Nastasja Filipovna, klekne, políbí mu ruku a odběhne. Ozve se smích.

Aglája Spí. Vy jste spal!

Myškin To jste vy? Ano... já tu spal.

Aglája Viděla jsem.

Myškin Kromě vás tu nikdo nebyl. Myslel jsem, že tu byla... jiná žena.

Aglája Byl tu jiná žena.

Myškin To je zvláštní, v takovou chvíli takový sen. Posadte se. /Bere Aglāju za ruku/ Víte, nespal jsem celou noc, chodil jsem.

Aglája O jaké ženě se vám zdálo?

Myškin O... vy jste ji viděla...

Aglája Nechci nic vědět. Pozvala jsem vás proto, že vám chci navrhnout, abyste se stal mým přítelem. /Pauza/ Nesouhlasíte?

Myškin Myslel jsem, že takové nabídky není třeba.

Aglája Ale proč bych vás sem jinak pozvala? Myslíte, že jsem hloupá holka?

Myškin Myslím, že jste někdy dokonce velmi chytrá.

Aglája

/září/ Dlouho jsem na vás čekala... Už od té doby, kdy jste mi poslal ten dopis, dokonce už dříve.

Pokládám vás za nejupřímnějšího a nejčestnějšího člověka ze všech. A i když to nemáte v hlavě docela v pořádku, máte zato hlavní rozum mnohem lepší. Dokonce takový, o jakém se druhým ani nesní. Neboť je dvojitý rozum: hlavní a vedlejší. Mám pravdu?

Myškin

Snad ano. Velmi se podobáte Jelizavetě Prokopjevně.

Aglája

Děkuji. Věděla jsem, že mi porozumíte. Proto jsem si vás zvolila za pomocníka.

Myškin

Chcete utéct z domova?

Aglája

Ano! Už nechci, aby mne pořád nutili se červěnat! Dvacet let mě drží pod zámek a pořád mě jen provdávají. Teď chci být volná a nebát se ničeho. Chci pracovat. Hodlám se věnovat výchově dětí. Říkal jste přece, že máte děti rád.

Myškin

Ale to nemá smysl, Aglájó Ivanovno.

Aglája

Když takhle mluvíte, nechápu, jak jste mi mohl napsat milostný dopis.

Myškin

To nebyl milostný dopis. To byl ten nejuctivější dopis a vytryskl mi přímo ze srdce, v nejtěžší chvíli mého života. Vzpomněl jsem si na vás tehdy jako na světlou bytost.

Aglája

Dobrá, dobrá, vím, kdy to bylo. Žil jste tenkrát celý měsíc v jednom bytě s tou ohavnou ženskou. /Náhle/ Vůbec vás nemám ráda. Miluju Gavrilu Ardalionoviče.

Myškin

/šeptá/ To není pravda. To jste si vymyslela.

/Pauza/

Aglája

Že jste přijel kvůli ní?

Myškin

Ano.

- Aglája Máte ji asi hodně rád, že?
- Myškin Ne, už ji nemiluji. Cítím k ní pouze lítost.
- Aglája A víte, že mi skoro denně píše?
- Myškin Tedy je to pravda. Stále jsem tomu nemohl věřit.
- Aglája Kdo vám o tom řekl?
- Myškin Rogožin. Ve dvanáct hodin v noci, když jsem se tu procházel.
- Aglája Víte, co mi píše?
- Myškin Ničemu bych se nedivil. Je šílená.
- Aglája Tady máte ty dopisy.
- Myškin /čte úryvky/ Nepovažujte má slova za výplod chorého mozku... Říkal o vás, že jste pro něho světlem... Žila jsem vedle něho a pochopila jsem, že i vy ho máte ráda... Miluju vás, Aglájó... Proč vás chci spojit?... Pro sebe... To je jediné moje řešení...
- Aglája Vy pláčete?
- Myškin Ne... Udělám všecko, aby vám už nepsala, Aglájó.
- Aglája Pak jste člověk bez srdce. Myslíte, že si opravdu vezme Rogožina? Vždyť se zabije dvě hodiny po naší svatbě.
- Myškin Život bych za to dal, abych jí vrátil klid. Ale já už ji nemohu milovat... ona to ví.
- Aglája Tak se obětujte! To se k vám zrovna hodí.
- Myškin Nemohu se obětovat, protože vím, že se mnou zahyne. Proto ji opouštím. Měl jsem se s ní dnes sejít. Ani tam nepůjdu. Je hrdá. Nikdy mi neod-

pustí mou lásku a zahyneme oba. Od ní je to něco jiného než láska...

- Aglája Přijel jste kvůli ní?
- Myškin Ano.
- Aglája /náhle/ Prosím vás, Myškine, vraťte jí ty dopisy. /Křičí/ Jestliže se opováží napsat mi jeden, jediný řádek, tak si budu stěžovat otci a dají ji zavřít!
- Myškin /vyskočí/ Tak nemůžete cítit!... To není pravda!
- Aglája Je to pravda, je!
- Jepančinová Co je pravda, jaká pravda?
- Aglája To je pravda, že si vezmu Gavrilu Ardalionoviče! Miluju ho a zítra s ním uteču z domova!
- /Myškin chce odběhnout, Jepančinová ho zadrží/
- Jepančinová Příteli, buďte tak laskav, přijďte k nám zítra na večírek. Představím vás společnosti. Musíme udělat jasno.

4. obraz

U Jepančinů.

(Předscéna)

- Aglája Může se s vámi mluvit o něčem vážně, kníže?
- Myškin Ale jistě, poslouchám vás.
- Aglája Mamá má některé zásady, které se mi odjakživa nelíbily. O tatínkovi nemluví, od toho se nedá nic očekávat. Ta chamrad, co tady dneska je, jí imponuje.

- Myškin Aglájo, mně se zdá, že se o mne hrozně bojíte. Abych se před tou společností nez koupal.
- Aglája /vzplanula/ Že se o vás bojím? A jak můžete užívat takových výrazů? Zkoupal! Krásné slovo!
- Myškin Studentské.
- Aglája Chcete dnes užívat hodně takových slov? Uděláte ohromný dojem. Aspon se nasměju. Dokážete slušně vypít šálek čaje, když se na vás všichni dívají?
- Myškin Myslím, že ano.
- Aglája To je škoda. Rozbijte tedy aspoň tu starou čínskou vázu, co stojí na čestném místě. Je velmi vzácná. Mamá bude bez sebe!
- Myškin Děkuji, že jste mne upozornila. Budu sedět co nejdál.
- Aglája Abyste věděl, všechno se pořádá kvůli vám. Budete-li vykládat o trestu smrti, nebo že svět spasí krása, - víckrát mi už nechoďte na oči.
- Myškin Děkuji, budu sedět a mlčet, Aglájo.
- Aglája Nebudete mi jednou vyčítat, že jsem teď k vám byla hrubá?
- Myškin Určitě ne. Ale musím vám znovu říct, protože jste mi neuvěřila: mezi námi přece jen je jistá bytost...
- Aglája Mlčte - mlčte!
- /Odběhne, Myškin odchází ke společnosti, scéna se rozetmívá/
- Jepančin Vidíš, kníže, tohle je Ivan Petrovič. Je příbuzný nebožtíka Pavliščeva. Tuším, že jsi pátral po jeho příbuzenstvu.

Ivan Petrovič Pamatuji si vás jako chlapce. Málo jste se změnil. Ačkoliv vám tehdy bylo deset nebo jedenáct let.

Myškin Ale vždyť jsem byl tehdy dokonalý idiot! /Směje se/ Pavliščev se mnou musel mít ohromnou trpělivost. Byl to skvělý člověk.

Ivan Petrovič Máte zajisté pravdu.

Hodnostář Neměl onen Pavliščev jakousi podivnou historiku s jistým abbém?

Ivan Petrovič S abbém Gouraultem, jezuitou, ano. Tak to někdy vypadá s našimi nejlepšími lidmi. Nechá všeho, aby přestoupil na katolickou víru. Opravdu, umřel včas.

Hodnostář Soudím, že to všechno pochází z naší únavy...

Myškin Ale Pavliščev byl moudrý člověk a dobrý křesťan. Jak tedy mohl uznat víru nekřesťanskou? Katolictví přece není křesťanství.

Ivan Petrovič No to přeháníte!

Hodnostář Jak to, že to není křesťanská víra? A jaká tedy je?

Myškin Především není křesťanská. Hlásá Krista zkomo-leného a vylhaného. Soudím, že křesťanství ani není víra, nýbrž zřejmé pokračování západního impéria. Papež uchvátil zemi a pozemský trůn a chopil se meče. A všecko jde touto cestou. A k tomu přidali lež, šalbu, fanatismus, pověru a zločin.

Ivan Petrovič Velmi přeháníte!

Myškin Praví se: Po skutcích jejich poznáte je.

Ivan Petrovič Ale dovolte, dovolte přece...

Myškin To není přehnáno, ale naopak zmírněno, protože se neumím vyjadřovat.

Ivan Petrovič D o - v o l - t e p ř e c e ! Jste roznícen, snad vlivem své samoty. Kdybyste se víc pohyboval ve společnosti, pak byste poznal, že je všecko daleko prostší. Takové vzácné případy pocházejí dílem z přesycení a dílem - z nudy.

Myškin

Ano, to je skvělá myšlenka. Z nudy, ale ne z přesycení. Naopak, z žízně. A není to jen žížen, dokonce zápal, horečná vyprahlost. Musíme vidět do budoucna. Zjevte lidem obrodu lidstva, uskutečnitelnou jen naším bohem a Kristem - a uvidíte, jak mohutný a moudrý velikán vyvstane před udiveným světem, který čekal meč... /Rozmáchl se, shodí čínskou vázu/

/Všeobecné zděšení/

Jepančinová

Posaďte se, panstvo. I člověk má svůj konec. A to je jen hliněný hrnec. To ses tak polekal, Lve Nikolajeviči? Dost, příteli, dost.

Myškin

Odpouštíte mi tedy? Všecko, nejen vázu? Nikoho z vás jsem neurazil? Děkuju vám.

Jepančinová

Nemusíte tolik děkovat. Je to cit krásný, ale přehnaný.

Bělokonská

Mluv dál, příteli! Jenom neztrácej dech. Tohle panstvo vidělo už podivnější lidi. Nás nerozházíš. Jen jsi nás polekal.

Myškin

Děkuji vám, kněžno. I za to, že jste mne v Moskvě přijala jako vlastního syna a dala mi radu, na kterou nikdy nezapomenu. /Pohled na Aglāju/

Bělokonská

Co zas zpíváš chvalo zpěvy? Jsi dobrý člověk, ale směšný. Dostaneš dva groše a děkujíš, jako by ti zachránili život.

Myškin

Přišel jsem sem s úzkostí. - bál jsem se vás - a sebe především. Chtěl jsem vás poznat. Jste úplně jiní, než vás líčila Aglája Ivanovna. Vidím jen dobré lidi. Dobré, laskavé a upřímné. Vždycky se obávám, abych svým vzezřením nezkompromitoval hlavní myšlenku. Vím, že bych měl

raději sedět a mlčet, slíbil jsem to Aglájě Ivanovně. Ale někdy si myslím, že upřímnost má přece stejnou cenu jako krásné gesto, nemyslíte?

Host

Někdy.

Myškin

Chci vám všecko vysvětlit. Všecko, všecko. Myslíte, že jsem idealista? Ó ne, mám jen takové prosté myšlenky. Nevěříte? Víte, někdy je dobře být směšný, lidé si mohou lehčeji odpouštět. Nemůže se přece začít od dokonalosti /jeho hlas přechází do hysterie/, bojím se o vás, mluvím proto, abych zachránil vás všechny. Aby náš svět nadarmo nezanikl v temnotách. Člověk může být opravdu šťastný. Nechápu, jak někdo může nepocítovat štěstí, když jde kolem stro-
mu. Že může mluvit s jiným člověkem a nebyť šťasten z lásky k němu. Na každém kroku je krása. Pohlédte na červánky. Na dítě, na trávu! Pohlédte do očí, které se na vás dívají s láskou!

/Divoký výkřik, Myškin se skácí, Aglájá ho v poslední chvíli zachytí, hosté odcházejí/

Žena

Velmi mne zajímá Aglájín osud.

Bělokonská

/Jelizavetě/ Inu, je dobrý i špatný. Ale chceš-li slyšet mé mínění, tedy spíše špatný. Sama přece vidíš, jaký je to člověk.

Aglájá

Nikdy jsem mu nedala slovo a nikdy jsem ho nepokládala za svého ženicha. Je mi tak cizí jako každý jiný.

Jepančinová

Tohle jsem od tebe nečekala. Víím, jako ženich je nemožný. A díkybohu, že to tak dopadlo. Ale já osobně bych všechny ty lidi vyhnala - a jeho bych tu nechala. Ano, takový je to člověk!

5. obraz

Byt Darji Alexejevny v Pavlovsku.

Darja /uvádí Agláju a Myškina/ V celém domě kromě vás čtyř nikdo není. /Odejde/

Aglája Víte jistě, proč jsem si s váma dala schůzku.

Nastasja Nevím nic.

Aglája Ale víte... Chcete využít mého postavení, že jsem v bytě vaší společnice.

Nastasja Svým postavením jste vinna vy, ne já! Nepozvala jsem já vás, ale vy mne. A do této chvíle nevím proč.

Aglája Držte svůj jazyk na uzdě! Nepřišla jsem s vámi bojovat touto vaší zbraní.

Nastasja Tak! Tedy jste přišla bojovat. Považte, já myslela, že jste přece jen... důvtipnější.

Aglája Špatně jste mně rozuměla. Nepřišla jsem se s vámi přít, i když vás nemám ráda. Chtěla jsem vám jen ústně odpovědět na vaše dopisy, které jste mi psala: Litovala jsem knížete už od toho večírku u vás. Nemohl být šťasten s ženou takové... povahy. Jste ješitná a sobecká až k šílenství.

/Nastasja se směje/

Smějte se jak chcete. Nemiluje vás už. Řekl mi to sám - cítí k vám jen lítost. Nesetkala jsem se s člověkem ušlechtilejším a důvěřivějším. Každý ho může oklamat a každému odpustí - proto jsem si ho zamilovala. Doufám, že teď už chápete, co od vás chci.

Nastasja Snad ano, ale povězte to sama.

Aglája Jakým právem se vměšujete do jeho citů ke mně? Jakým právem jste si dovolila mi psát? Jakým

právem stále tvrdíte, že ho milujete, když jste sama od něho utekla?

Nastasja Netvrdila jsem ani jemu, ani vám, že ho miluji.

Aglája A co vaše dopisy? Proč se neprovdáte za Rogožina, když jste se chtěla stát počestnou? Proč jste neodešla od Tockého tiše, bez teatrální scény?

Nastasja Co vy víte o mém životě?

Aglája Proč jste nešla pracovat? Abyste si mohla hrát na padlého anděla?

Nastasja Dost! Podívejte se na slečinku! Myslela jsem, že je nevinost sama. Ráčila jste přijít bez guvernanky? Chcete, abych vám řekla, proč jste přišla? Máte strach!

Aglája Z vás?

Nastasja Ovšem. Chtěla jste se na vlastní oči přesvědčit, zda má raději mne nebo vás, protože strašně žárlíte.

Aglája Už mi řekl, že vás nenávidí.

Nastasja Možná - ale myslím, že lžete. Nemůže mě nenávidět. Ale jsem ochotna vám odpustit - vzhledem k vaší situaci. Myslela jsem, že jste chytřejší - a dokonce hezčí. Nuže, vezměte si svůj poklad...! Dívá se na vás. Ještě se nevzpamatoval. Vezměte si ho, ale pod jedinou podmínkou: Táhněte! Okamžitě! /Klesá na židli/ Nebo, chceš-li, já mu hned po-ru-čím! Slyšíš! Stačí, když mu po-ru-čím a on tě okamžitě opustí a zůstane se mnou. Navždycky! Chceš? Nebo mám vyhnat Rogožina? Třeba před tebou zakřičím: Táhni, Rogožine! a jemu řeknu: vzpomen si, co jsi slíbil. /Myškinovi/ Cožpak jsi neřekl, že půjdeš se mnou? Že si mne vá-vá-ano, to jsi říkal! Proč se mnou jednala jako s děvkou? Zeptej se Rogožina, jestli jsem děvka. On ti to poví. Proklela bych tě, kdybys s ní teď odešel, když mne před tebou tak ponížila. Jdi,

Rogožine, jsi tu zbytečný. /Agláje/ Dívejte se na něho. Jestli teď okamžitě ke mně nepřistoupí, nezvolí si mne a tebe neodmítne, pak si ho vezmi. Dávám ti ho. Nepotřebuju ho!...

Myškin /není schopen pohybu/ Copak je to možné? Je přece... tak nešťastná.

Aglája Ach bože můj! /Vyběhne z pokoje/

/Myškin běží za ní, ale Nastasja ho zadrží/

Nastasja Za ní? Za ní? /Omdlí/

/Myškin ji nese na pohovku/

Je můj! Je můj! A já ho chtěla slečince dát. Ale proč? Zešilela jsem... Jdi pryč, Rogožine!

/Rogožin bere klobouk a jde/

/Nastasja obejmě knížete/ Jsi můj! Hned si mě vezmeš, víd? Hned!

Myškin Ano, ano.

/Líbají se/

6. obraz

U Rogožina.

Myškin zvoní, Rogožin mu jde vstříc.

Rogožin Pojď, kamaráde, potřebuju tě.

Myškin Je Nastasja Filipovna u tebe?

Rogožin Je.

Myškin Myslel jsem si to. Když mi před svatbou utekla, volala sice: Odvez si mne kam chceš, Rogožine,

zachraň mě, ale věděl jsem, že bude tady.
To ty ses na mne díval oknem za záclonou?

Rogožin

Ano, já.

Myškin

A kde je Nastasja Filipovna?

Rogožin

/se dívá upřeně na Myškina/ Pojďme. /Znovu/
Pojďme! Sedněme si.

Myškin

Nerozsvítíš svíčku?

Rogožin

Není třeba.

Myškin

Rogožine, kde je Nastasja Filipovna?

Rogožin

Tam je. /Odhrne závěs/

Myškin

Je tu tma.

Rogožin

Je vidět.

/Kníže udělá krok a vykřikne/

Myškin

Pojďme pryč!

Rogožin

Ty se chvěješ, Lve Nikolajeviči. Jako tehdy
před záchvatem. Jako když se vrací tvá nemoc.

Myškin

/s námahou/ To ty?

Rogožin

Já... /Pauza/ Kdybys teď dostal záchvat a křičel, tak poznají lidé, že tu někdo je... Všichni si myslí, že nejsem doma.

Myškin

Ale před chvílí jsem se ptal domovníka. Vědí, že jsi tady.

Rogožin

Včera jsme přišli s Nastěnkou tiše jako dvě myšky. Šla po špičkách, sukni si držela, aby nešustila... Na schodech mi hrozila prstem. Bála se tebe. Ve vlaku byla jako šílená. Pořád chtěla spát tady: teď si odpočineme a ráno pojedeme do Moskvy - potom zase chtěla někam do Orlu - pořád mluvila o Orlu.

Myškin Co chceš dělat, Parfjene?

Rogožin Nelíbíš se mi. Pořád se chvěješ... Přes noc tu budeme spolu - ale je tu jediná postel... Ustelu nám z polštářů, abychom byli spolu. Až přijdou a budou všechno prohlédávat, okamžitě ji uvidí a vynesou... Budou se vyptávat a já řeknu, že jsem to udělal já a oni mne hned odvedou. Ať leží ona vedle nás. Vedle mne a tebe.

Myškin Ano - ano - ano!

Rogožin Nebo se nemám přiznat a nechat ji vynést?

Myškin To ne, to ne.

Rogožin Jak tam leží! Až bude svítat, tak se na ni podíváš! Co je ti? Ty nemůžeš vstát?

Myškin Nohy... to je ze strachu... až zmizí strach, vstanu.

Rogožin Počkej ještě, než ustelu. Pak si hned lehneš... a já s tebou. Budeme poslouchat... Protože, hochu, ještě nevím... Já, hochu, ještě teď všechno nevím, tak ti to říkám předem, abys všechno věděl předem. Co kdybych koupil květiny a celou ji obsypal? Jenže, kamaráde, v těch kytičkách by nám jí bylo líto...

Myškin A čím jsi ji - nožem?... Tím nožem?

Rogožin Vytáhl jsem ho ze zavřené zásuvky... Ráno, před čtvrtou hodinou. Měl jsem ho v knížce... A... a... Je mi to pořád divné. Nůž vjel půldruhého nebo dva palce - přímo pod levý prs... Ale vytrysklo málo krve... tak nejvýš půl lžičky.

Myškin To já vím - četl jsem o tom... Říká se tomu vnitřní krvácení... Někdy to bývá jen kapička. To když se bodne rovnou do srdce.

/Pauza/

Rogožin Počkej, slyšíš? Slyšíš?

Myškin Ne.

Rogožin Krbky. Což kdybychom zamkli?

Myškin Zamknem.

/Rogožin zavře dveře, pak se vrací a začne se smát. Klesá do kolien, blábolí. Kníže ho hladí. Rogožin se utiší a znovu tatáž hra. Opakuje se dvakrát až třikrát. Zvenčí je slyšet hluk, vtrhne dav asi dvaceti lidí, ale Myškin ani Rogožin už nevnímají. Myškin stále hladí Rogožinovi tváře/

Darja Idiot!

K o n e c

F.M. Dostojevskij IDIOT. Ze stejnojmenného ruského originálu přeložil a zdramatizoval Ota Ševčík. Odpovědná redaktorka Helena Šimková. Rozmnožila DILIA v Praze v lednu 1971 jako rukopis (v.č.6426/70)